

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ DIGIFOLK

Δραστηριότητα 2.5

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	2
Μεθοδολογία	2
Ερώτηση 1: Ποια είναι τα καθοριστικά χαρακτηριστικά των λαϊκών παραμυθιών;	3
Λαϊκά παραμύθια: Ορισμοί και λειτουργίες	3
Λαϊκά παραμύθια: Πλαίσιο	3
Λαϊκά παραμύθια: ως προς το περιεχόμενο	4
Λαϊκά παραμύθια: στο πλαίσιο	5
Ο αφηγητής και η αφηγηματική πρακτική στα λαϊκά παραμύθια	5
Ο αφηγητής	5
Ο ακροατής και η κατάσταση	6
Κριτήρια εισόδου και αποκλεισμού για το DigiFolk	7
Ερώτηση 2: Ποια είναι τα καθοριστικά χαρακτηριστικά των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων;	8
Ερώτηση 3: Μπορούν οι ιστορίες να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση αρμονικότερων σχέσεων μεταξύ των ομάδων;	8
Εκπαιδευτική ψυχαγωγία	9
Κατασκευή ιστορίας/παραγωγή:	10
Επαναγραφή υφιστάμενων ιστοριών	10
Παραγωγή ιστοριών που διαταράσσουν τις κυρίαρχες αφηγήσεις	10
Εποικοδομητική αφήγηση (Senehi, 2002)	10
Πολιτιστικές ανταλλαγές σε περιβάλλοντα συγκρούσεων (έκθεση σε άλλους σε ασφαλές περιβάλλον)	11
Η ειδική περίπτωση των λαϊκών παραμυθιών	11
Affordances	12
Οι κίνδυνοι των λαϊκών παραμυθιών	12
Θέματα ιδιοκτησίας	13
Λαϊκά παραμύθια σήμερα: ζωντανά αλλά διαφορετικά	14
Μαθήματα για τους DigiFolk	14
Αναφορές	16

Εισαγωγή

Το DigiFolk στοχεύει στη συλλογή, επιμέλεια και ψηφιοποίηση λαϊκών παραμυθιών από περιθωριοποιημένες ομάδες που κατοικούν στις πόλεις που συμμετέχουν στο έργο (Λευκωσία, Βελιγράδι, Άγκυρα και Γκρόνινγκεν), προκειμένου να καταστήσει τις ιστορίες αυτές εύκολα προσβάσιμες και ελεύθερα διαθέσιμες σε όλους, ιδίως στους κατοίκους των πόλεων αυτών. Η παραδοχή μας είναι ότι με τη συλλογή, την επιμέλεια, την ψηφιοποίηση και την κοινή χρήση των πολιτιστικών προϊόντων αυτών των κοινοτήτων επιτυγχάνουμε δύο βασικούς στόχους. Ο ένας είναι να δώσουμε φωνή σε ομάδες που βρίσκονται στο περιθώριο στα πλαίσια της έρευνάς μας, συμβάλλοντας έτσι στην ενδυνάμωσή τους. Ο δεύτερος στόχος είναι να προσφέρουμε σε άλλες κοινωνικές ομάδες, ιδίως στις κυρίαρχες ομάδες σε αυτές τις περιοχές, την ευκαιρία να γνωρίσουν αυτές τις κοινότητες, μέσω της έκθεσης στις ιστορίες τους. Ο απώτερος στόχος του έργου είναι να αναβαθμίσει την ιδέα της κοινής ανθρωπιάς, προωθώντας παράλληλα την εμπλοκή των πολιτών και τον πολιτισμικό πλούτο.

Για να επιτύχουμε τον πρώτο από τους δύο στόχους -να δώσουμε φωνή στις περιθωριοποιημένες κοινότητες- επενδύουμε στη δημιουργία της δικής μας μεθοδολογίας για τον τρόπο συλλογής, επιμέλειας και ψηφιοποίησης των ιστοριών. Η μεθοδολογία αυτή βασίζεται στις βέλτιστες πρακτικές της εθνογραφικής έρευνας, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις συμμετοχικές μεθόδους και λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, θέματα σχετικά με την ιδιοκτησία και την πολιτιστική οικειοποίηση. Η μεθοδολογία του DigiFolk αποτελεί ξεχωριστό παραδοτέο (βλ. Δραστηριότητα 2.2).

Για την επίτευξη του δεύτερου στόχου, δηλαδή την έκθεση των κυρίαρχων κοινοτήτων στα πολιτιστικά προϊόντα των λιγότερο ορατών κοινοτήτων, κάναμε αυτή τη βιβλιογραφική ανασκόπηση για να προσδιορίσουμε σε ποιο βαθμό οι ιστορίες αποτελούν έναν καλό τρόπο έκθεσης των ομάδων μεταξύ τους, ποια είναι τα οφέλη μεταξύ των ομάδων που θα μπορούσαν να αποκομιστούν από μια τέτοια έκθεση και ποιοι θα μπορούσαν να είναι οι κύριοι κίνδυνοι μιας τέτοιας προσπάθειας. Κρίναμε επίσης απαραίτητο να καθορίσουμε -χρησιμοποιώντας τη βιβλιογραφία- τις οριακές μας συνθήκες, δηλαδή τα κριτήρια εισόδου και αποκλεισμού για το τι θεωρούμε για τους σκοπούς του παρόντος έργου ως (i) λαϊκά παραμύθια και (ii) περιθωριοποιημένες κοινότητες.

Με αυτό το παραδοτέο παρέχουμε βιβλιογραφικά τεκμηριωμένες απαντήσεις στα ακόλουθα τέσσερα βασικά ερωτήματα:

- **Ερώτηση 1:** Ποια είναι τα καθοριστικά χαρακτηριστικά των λαϊκών παραμυθιών και ποια είναι τα κριτήρια εισόδου και αποκλεισμού για τους σκοπούς του προγράμματος DigiFolk;
- **Ερώτηση 2:** Ποια είναι τα καθοριστικά χαρακτηριστικά των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων και ποια είναι τα κριτήρια εισόδου και αποκλεισμού για το έργο DigiFolk;
- **Ερώτηση 3:** Μπορούν οι ιστορίες να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση αρμονικότερων σχέσεων μεταξύ των ομάδων; Η ειδική περίπτωση των λαϊκών παραμυθιών. Ποια είναι τα βασικά διδάγματα για το έργο DigiFolk;

Μεθοδολογία

Για να κάνουμε μια ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας και να δώσουμε απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα αναζητήσαμε ακαδημαϊκή βιβλιογραφία χρησιμοποιώντας τις ακόλουθες λέξεις-κλειδιά.

- **Γενικά Λέξεις-κλειδιά:** λαϊκά παραμύθια, προφορική αφήγηση, κοινοτική αφήγηση, δομή αφήγησης, δομικά στοιχεία αφήγησης
- **Λέξεις-κλειδιά Ερώτηση 1:** λαϊκά παραμύθια, πολιτισμικές αφηγήσεις, αφηγητής, αφηγηματική πρακτική, αφηγηματικές δεξιότητες, δυναμική της αφήγησης
- **Λέξεις-κλειδιά Ερώτηση 2:** περιθωριοποίηση, περιθωριοποιημένες ομάδες, περιθωριοποιημένες κοινότητες
- **Λέξεις-κλειδιά Ερώτηση 3:** παρεμβάσεις με βάση την αφήγηση, προκατάληψη, προφορική αφήγηση, εκπαιδευτική ψυχαγωγία, πολυπολιτισμικότητα, διαπολιτισμική ικανότητα και όλα αυτά σε συνδυασμό με τον όρο "λαϊκά παραμύθια"- ιστορίες κινδύνων, λαϊκά παραμύθια κινδύνων, κακή λαογραφία

Ερώτηση 1: Ποια είναι τα καθοριστικά χαρακτηριστικά των λαϊκών παραμυθιών και ποια είναι τα κριτήρια εισόδου και αποκλεισμού για τους σκοπούς του προγράμματος DigiFolk;

Λαϊκά παραμύθια: Ορισμοί και λειτουργίες

Εν συντομία, τα λαϊκά παραμύθια μπορούν να οριστούν ως ιστορίες που προέρχονται ή περιστρέφονται γύρω από τους ανθρώπους (λαούς), τις πεποιθήσεις τους, τη ζωή τους και την καθημερινότητά τους, οι οποίες μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά (αρχικά μέσω προφορικής παράδοσης) και αποτελούν αφηγήσεις για τα πολιτιστικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά αυτών των ανθρώπων. Μέσω αυτής της πράξης της μεταβίβασης, οι ομάδες συχνά αναπτύσσουν μια αίσθηση ταυτότητας γύρω από τις ιστορίες και τους ανθρώπους με τους οποίους τις μοιράζονται, και έτσι ένα παραμύθι γίνεται μια κοινή ιστορία, ένα λαϊκό παραμύθι.

Από πολιτιστική άποψη, υπάρχει τεράστιος πλούτος σε δημιουργικότητα και βάθος λαογραφίας σε όλο τον κόσμο. Τα είδη των λαϊκών παραμυθιών περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, επικά ποιήματα, εγκώμια, προειδοποιητικές ιστορίες, θρύλους, θεατρικά έργα και άλλα (White, 1999). Πολλά λαϊκά παραμύθια και καθημερινές αφηγήσεις εμπλέκονται στην πράξη της "κλώσης νήματος", όπου οι αφηγητές εμπλέκουν το κοινό σε μια μεγάλη ιστορία, με κάθε είδος λαϊκού παραμυθιού να χρησιμοποιεί διαφορετικές μεθόδους για να το κάνει αυτό (MacDonald et al., 1999). Τα λαϊκά παραμύθια νοούνται ως ιστορίες της "καθημερινότητας" που αφηγούνται πίσω από το προσωπείο μιας μεγάλης ιστορίας (MacDonald, 1999). Μερικά σχετικά παραδείγματα τύπων λαϊκών παραμυθιών και του σκοπού τους περιλαμβάνουν:

- Ιστορίες για τη μεταβίβαση του πολιτισμού και της κληρονομιάς σε πολιτισμούς χωρίς γραπτή γλώσσα για την επίτευξη της διατήρησης της γλώσσας και της πολιτιστικής ταυτότητας
 - Π.χ., Nallawilli στην Αυστραλία, όπου τα λαϊκά παραμύθια λειτουργούν ως η κύρια ανάμνηση του πολιτισμού, της κληρονομιάς και της γνώσης του λαού Nallawi (Azuonye, 1999).

- Ιστορίες για τη μετάδοση προτύπων, δομών, αξιών και ηθών στα παιδιά (και μερικές φορές και στους ενήλικες)
 - Π.χ., η γερμανική παράδοση παραμυθιών, όπως τα "παραμύθια των Γκριμ" (Neumann, 1999).
- Ιστορίες (με προσθήκη στοιχείων λαϊκού παραμυθιού) που έχουν ως κύρια λειτουργία τη μεταβίβαση της κληρονομιάς
 - Π.χ. τροβαδούροι, γέροντες σε κοινοτικά χωριά (Sokoli, 1999).
- Ιστορίες και λαογραφικές παραδόσεις των καταπιεσμένων, οι οποίες στοχεύουν στην ψυχαγωγία, αλλά και στην επεξεργασία των γεγονότων και του κόσμου μαζί, σε ενότητα. Συχνά μπορεί να είναι ιστορίες θλίψης.
 - Π.χ., η άνοδος της λαογραφίας του Σίντο υπό τη στρατιωτική κυβέρνηση, η τροφοδότηση της παραδοσιακής λαογραφίας κατά την εποχή του Φράνκο σε καταπιεσμένες κοινότητες (Anderson, 1999- Valentine & Valentine, 1998).

Παρενθετικά, ενώ οι προσωπικές αφηγήσεις έχουν συχνά αποκλειστεί από τα λαϊκά παραμύθια, η προοπτική αυτή έχει αρχίσει να αλλάζει τα τελευταία χρόνια, καθώς αυτές οι προσωπικές αφηγήσεις εξετάζονται μέσα από το πρίσμα της διακειμενικής και διαπροσωπικής, πολιτισμικής σημασίας του διαμοιρασμού αυτών των αφηγήσεων. Ενώ δεν είναι όλες οι προσωπικές αφηγήσεις λαϊκά παραμύθια, πολλές προσωπικές αφηγήσεις συνεχίζουν να ενημερώνουν τις ταυτότητες της ομάδας και υπερωρίες, αν επαναλαμβάνονται αρκετά, μπορούν να γίνουν οι ίδιες παραμύθια (Falconi & Graber, 2019).

Λαϊκά παραμύθια: Πλαίσιο

Οι Falconi και Graber, στο άρθρο τους "Ethnographic approaches to storytelling and narrative practice" (2019), κάνουν μια βασική διάκριση μεταξύ των παραδοσιακών και των πιο σύγχρονων προσεγγίσεων για τη διερεύνηση των λαϊκών παραμυθιών. Ενώ οι παραδοσιακές προσεγγίσεις διερευνούν το περιεχόμενο της ιστορίας από έναν πιο κλασικό και λογοτεχνικό τρόπο, οι νέες προσεγγίσεις διερευνούν το πλαίσιο γύρω από τις ιστορίες και τις πτυχές των αφηγηματικών γεγονότων στα οποία λαμβάνει χώρα η αφήγηση.

Ως εκ τούτου, διαχωρίζουμε την έρευνα ως προς το αν τα λαϊκά παραμύθια μπορούν να διερευνηθούν ως προς το περιεχόμενο ή ως προς το πλαίσιο. Δηλαδή, τα λαϊκά παραμύθια αποτελούνται τόσο από την ιστορία όσο και από την πράξη της αφήγησής της. Αυτά τα δύο είναι άρρηκτα συνδεδεμένα και συχνά επηρεάζουν το ένα το άλλο, διατηρώντας σταθερά το λαϊκό παραμύθι "ζωντανό". Ως εκ τούτου, ενώ το περιεχόμενο της ιστορίας μπορεί να είναι η "ιδέα", το αφηγηματικό γεγονός δημιουργεί την εμπειρία, η οποία είναι καθοριστική για τη μεταβίβαση της ίδιας της ιστορίας. Καθώς οι ιστορίες αφηγούνται από γενιά σε γενιά, έχουν ως αποτέλεσμα αλλαγές όχι μόνο στην ιστορία, αλλά και στην ερμηνεία και την αφήγησή της.

Λαϊκά παραμύθια: ως προς το περιεχόμενο

Το περιεχόμενο αναφέρεται στο περιεχόμενο της ιστορίας. Στην αφηγηματική ανάλυση, οι ιστορίες, συμπεριλαμβανομένων των λαϊκών παραμυθιών, χρησιμοποιούν όλα τα ίδια αφηγηματικά στοιχεία για να δημιουργήσουν μια ιστορία. Όλα αυτά τα αφηγηματικά στοιχεία πρέπει να ταιριάζουν λογικά μεταξύ τους για να δημιουργηθεί μια συνεκτική ιστορία. Αυτά τα

βασικά χαρακτηριστικά περιλαμβάνουν: πλοκή, χαρακτήρες, στυλ σκηνικού και αφηγητή-παρουσιάζονται αναλυτικότερα στη συνέχεια.

- **Ρύθμιση:** Το σκηνικό των λαϊκών παραμυθιών συμβαίνει συνήθως μέσα στις πολιτιστικές αναφορές του λαού. Το σκηνικό δεν αναφέρεται μόνο στη γεωγραφική τοποθεσία της ιστορίας, αλλά και στο χρονικό πλαίσιο της ιστορίας, καθώς και στα ανομολόγητα συμπεράσματα που πρέπει να εξαχθούν από την ιστορία (π.χ., αναμένοντας την παρουσία θεών σε μια ιστορία που διαδραματίζεται στον Όλυμπο).
- **Πλοκή:** Η πλοκή των λαϊκών παραμυθιών, ή αλλιώς αφηγήσεις, ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των παραδόσεων αφήγησης. Ωστόσο, οι περισσότερες, αν όχι όλες, οι ιστορίες περιέχουν μια εισαγωγή, μια συσώρευση γεγονότων, μια κορύφωση και τελικά μια λύση. Ανάλογα με τον τύπο και τον σκοπό του λαϊκού παραμυθιού, οι πλοκές περιλαμβάνουν διαφορετικά συστατικά στοιχεία. Να αναφέρουμε ότι τα λαϊκά παραμύθια συνήθως δεν παραδίδουν άμεσα κάποιο ηθικό δίδαγμα, αλλά εκθέτουν τα γεγονότα της ιστορίας και ενθαρρύνουν το κοινό να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα. Τυπικά θέματα των πλοκών περιλαμβάνουν το καλό εναντίον του κακού, την ενηλικίωση, εξηγήσεις για τη φύση και ιστορίες για ψυχαγωγία.
- **Χαρακτήρες:** Οι χαρακτήρες στις ιστορίες προωθούν κυρίως την ιστορία με τις επιλογές και τις αντιδράσεις τους. Στα λαϊκά παραμύθια, οι χαρακτήρες συχνά έχουν συμβολικές σημασίες σχετικές με τον πολιτισμό του λαϊκού παραμυθιού. Τα λαϊκά παραμύθια συχνά περιλαμβάνουν μαγικά και φανταστικά στοιχεία, όπως ζώα που μιλούν (συνήθως στους μύθους) ή μάγισσες και άλλα ισοδύναμα όντα. Τα λαϊκά παραμύθια χρησιμοποιούν επίσης συχνά την προσωποποίηση του περιβάλλοντος, την αγιοποίηση ατόμων του παρελθόντος και άλλα εργαλεία για να δημιουργήσουν έναν κόσμο που είναι αναγνωρίσιμος και ταυτόχρονα διαφορετικός από τον σημερινό κόσμο.
- **Στυλ:** Στυλ: Το στυλ μπορεί να περιγραφεί καλύτερα ως ο τρόπος με τον οποίο μια ιστορία λέγεται/γράφεται/παρουσιάζεται. Περιλαμβάνει την οπτική γωνία του αφηγητή, τον τόνο της ιστορίας, τη χρήση συγκεκριμένης γλώσσας για τη μεταφορά συναισθημάτων (π.χ., ανακλήσεις, συγκεκριμένοι ήχοι, πειστική γλώσσα κ.λπ...) και πολλούς άλλους παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο ο αφηγητής ενσαρκώνει την ιστορία. Τα λαϊκά παραμύθια έχουν συνήθως ένα ύφος (που και υποδηλώνει στο κοινό ότι πρέπει να αναστείλει τη δυσπιστία του, ενώ ταυτόχρονα απευθύνεται στην "καθημερινότητα" του κοινού- κάτι που μπορεί να αναγνωρίσει και να ταυτιστεί μαζί του. Εδώ, η χρήση λογοτεχνικών μέσων, όπως οι μεταφορές και οι αλληγορίες, είναι σημαντική για να διατηρηθεί η συμμετοχή του ακροατηρίου. Επιπλέον, ανάλογα με την παράσταση, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ποικίλα εργαλεία για την απεικόνιση της ιστορίας, όπως μουσική, τραγούδι, μαριονέτες, σκιές και άλλα. Η χρήση αυτών των εργαλείων είναι επίσης πτυχές που αποτελούν μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς του λαού και αποτελούν παράδειγμα της δημιουργικότητας της αφήγησης, καθώς και των τεχνικών και δεξιοτήτων που απαιτούνται για την εκτέλεση αυτών των παραμυθιών. Αυτή η ευελιξία στα λαϊκά παραμύθια έχει επίσης ονομαστεί "λαϊκή δημιουργικότητα" (Sokoli, 1999).

- **Αφηγητής:** λαϊκά παραμύθια είναι μοναδικά στο γεγονός ότι προέκυψαν από την προφορική παράδοση και στο ότι τις περισσότερες φορές τα λαϊκά παραμύθια σπάνια γράφονται και αλλάζουν με τον χρόνο. Οι παραμυθάδες είναι επομένως οι κύριοι φύλακες των ιστοριών και είναι υπεύθυνοι για τη διάδοσή τους. Οι αφηγητές στα λαϊκά παραμύθια είναι συνήθως παραμυθάδες που εμπλέκονται ενεργά με το ακροατήριο κατά την εκτέλεση του λαϊκού παραμυθιού. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να συμπεριλάβουμε τον αφηγητή ως κλειδί για την κατανόηση της ιστορίας, καθώς είναι ενεργός παίκτης στη μεταβίβαση της λαϊκής παράδοσης μαζί με την ταυτότητα της ομάδας τους (Ochs et Carps, 1996). Ο αφηγητής θα εξεταστεί σε βάθος στη συνέχεια, μαζί με την ανάλυση της αφηγηματικής πρακτικής στα λαϊκά παραμύθια.

Λαϊκά παραμύθια: στο πλαίσιο

Τα λαϊκά παραμύθια χαρακτηρίζονται ιδιαίτερα από τις κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες μέσα στις οποίες αφηγείται η ιστορία. Αρχικά γεννημένη από την προφορική παράδοση, η ανταλλαγή των ιστοριών σε μια κοινότητα δημιουργεί επίσης μια κοινωνική διάσταση στα λαϊκά παραμύθια. Κατά την αφήγηση λαϊκών παραμυθιών, το λαϊκό παραμύθι και η παρουσίασή του προσαρμόζονται ιδιαίτερα στο κοινό, σύμφωνα με τα πολιτιστικά πρότυπα της ομάδας. Συχνά, η πράξη της συγκέντρωσης και της ακρόασης μιας ιστορίας που έχει περάσει από γενιά σε γενιά έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας ομαδικής ταυτότητας για τους ακροατές και τους αφηγητές των λαϊκών παραμυθιών.

Ως εκ τούτου, η αφήγηση ενημερώνεται από το ιστορικό, πολιτιστικό και κοινωνικό πλαίσιο των ανθρώπων κατά τη στιγμή της αφήγησης. Τα λαϊκά παραμύθια μπορούν συχνά να προκύψουν από τις ιστορικές συνθήκες του λαού και συνήθως αλλάζουν χέρι με χέρι καθώς αλλάζουν οι άνθρωποι και ο κόσμος γύρω τους. Ως εκ τούτου, τα λαϊκά παραμύθια πρέπει επίσης να εξετάζονται με σύγχρονους όρους, παρατηρώντας τις συνθήκες που οδηγούν στην αφήγηση της ιστορίας.

Ωστόσο, μια πιο ενδιαφέρουσα προοπτική των λαϊκών παραμυθιών είναι το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο δημιουργούνται, το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την τέχνη της αφήγησης. Η αφήγηση της ιστορίας δεν δεσμεύεται μόνο από τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες του παραμυθιού, αλλά και από τον τρόπο με τον οποίο ο αφηγητής και το κοινό δημιουργούν μια εμπειρία γύρω από το λαϊκό παραμύθι, η οποία μπορεί να αλλάξει την αναπαράσταση και την ερμηνεία της ίδιας της ιστορίας (MacDonald et al., *Our Stories Are Not Just for Entertainment: Lives and Stories Among the Travelling People of Scotland* 1999).

Ο αφηγητής και η αφηγηματική πρακτική στα λαϊκά παραμύθια

Όπως τονίστηκε προηγουμένως, μια βασική διαφορά μεταξύ των λαϊκών παραμυθιών και άλλων τύπων ιστοριών θεωρείται ότι είναι η "ζωντανή" πτυχή των λαϊκών παραμυθιών. Τα λαϊκά παραμύθια γίνονται "ζωντανά" καθώς εξελίσσονται στο χρόνο και αλλάζουν μαζί με τους αφηγητές και το κοινό τους. Ως εκ τούτου, ενώ η ιστορία μπορεί να είναι η "ιδέα", το αφηγηματικό γεγονός δημιουργεί την εμπειρία. Το αφηγηματικό γεγονός αποτελείται από τον αφηγητή και το κοινό/ακροατές και λαμβάνει χώρα στο κοινωνικό, πολιτιστικό και ιστορικό πλαίσιο της περίπτωσης. Κατά τη διάρκεια αυτού του γεγονότος, ο αφηγητής, ως υπεύθυνος

για την ιστορία και την αφήγησή της, πρέπει να χρησιμοποιήσει τις ικανότητές του για να δημιουργήσει μια εμπειρία που να μεταφέρει την ουσία της ιστορίας και να φέρει κοντά το κοινό. Αυτή η ενότητα θα διερευνήσει αυτά τα δύο μέρη: τον αφηγητή και το κοινό.

Ο αφηγητής

Οι αφηγητές είναι το κλειδί στην πρακτική της αφηγηματικής παράστασης. Ζωντανεύοντας τα λαϊκά παραμύθια, προσθέτουν μια σύνθετη διάσταση στην ιστορία που είναι εν μέρει ανεξάρτητη από την ίδια την ιστορία. Εδώ, εξετάζουμε διάφορες πτυχές του αφηγητή, καθώς και το πώς η σχέση μεταξύ του αφηγητή, του κοινού και της κατάστασης είναι το κλειδί στη δημιουργία και το μοίρασμα των λαϊκών παραμυθιών. Η αλληλεπίδραση μεταξύ του αφηγητή και του κοινού δημιουργεί ένα γεγονός που συμβάλλει στη "διαδικασία δημιουργίας νοήματος" της ιστορίας (Falconi & Graber, 2019).

Ο αφηγητής προεδρεύει της ιστορίας, εκθέτει τα γεγονότα στο κοινό, είναι υπεύθυνος για τη διατήρηση της προσοχής όλων και προσθέτει τις δικές του προσωπικές και πολιτισμικές ανατροπές στη μορφή της. Κάθε αφηγητής και αφηγηματικό ύφος είναι επίσης υποκειμενικό σε κοινωνικοδημογραφικές, θρησκευτικές, ακόμη και έμφυλες διαφορές. Για παράδειγμα, ο Ibrahim Muhawi μιλάει για λαϊκά παραμύθια "που είναι για τις γυναίκες και θρύλοι για τους άνδρες" στην παλαιστινιακή παράδοση αφήγησης, όπου οι θρησκευτικές και κοινωνικές συμβάσεις δίνουν διαφορετικά νοήματα και σημασία στην ιστορία που λέγεται (Muhawi, 1999). Επιπλέον, ο αφηγητής συχνά έχει και την πολιτισμική ευθύνη για μια ιστορία. Ακόμη περισσότερο, οι ατομικές εμπειρίες του αφηγητή μπορούν επίσης να περάσουν στην αφήγηση της ιστορίας, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση σε ορισμένα μέρη της ιστορίας ή επικοινωνώντας με το κοινό με έναν ιδιαίτερο τρόπο. Η τέχνη της αφήγησης είναι διαφορετική από το να μπορείς απλώς να πεις μια ιστορία. Η αφήγηση ιστοριών, ειδικά οι ανώτερες μορφές αφήγησης, είναι ένα επίκτητο σύνολο δεξιοτήτων, οι οποίες χρησιμοποιούν τη δημιουργικότητα και την ικανότητα του αφηγητή (ή του αφηγητή) για να εμπλέξουν το κοινό τους και να το μεταφέρουν μέσα από την ιστορία. Το σύνολο των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την αφήγηση ενός συγκεκριμένου λαϊκού παραμυθιού ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των πολιτισμών, ακόμη και εντός των πολιτισμών (Falconi & Graber, 2019). Διαφορετικοί αφηγητές και ακροατήρια μπορούν να αναμένονται σε διαφορετικές εκδηλώσεις ανάλογα με την περίπτωση και το είδος του παραμυθιού που παρουσιάζεται.

Το τι χαρακτηρίζει έναν "καλό αφηγητή" ποικίλλει ανάλογα με τον πολιτισμό και την τέχνη ανά τον κόσμο. Παρ' όλα αυτά, οι περισσότεροι καλοί αφηγητές: (i) είναι ικανοί να κρατούν την προσοχή του κοινού (MacDonald et al., Professional Storytelling in West Sumatra 1999)- (ii) προκαλούν αντιδράσεις από το κοινό τους, είτε συναισθηματικές είτε σωματικές (π.χ. γέλιο, αναφωνήσεις, αναστεναγμοί κ.λπ.)- (iii) επιτελούν "κλώση", με την οποία διαμορφώνουν ένα ρυθμό και μια ροή για την ιστορία, εμπλέκοντας ακόμη περισσότερο το κοινό- (iv) διαθέτουν ειδικές ικανότητες που σχετίζονται με την ίδια την τέχνη. Για παράδειγμα, στην κορεατική τέχνη του P'ansori, τα λαϊκά παραμύθια αφηγούνται μέσω του παραδοσιακού κορεατικού τραγουδιού. Για την τέχνη αυτή, η καλή αφήγηση εξαρτάται από το αφηγηματικό περιεχόμενο, την παρουσία του ερμηνευτή, τις δραματικές χειρονομίες του και την εκπαίδευση της φωνής του ("tugum"). Η εκπαίδευση της φωνής μπορεί να περιλαμβάνει τη μετάβαση στη φύση και την προσπάθεια να μιμηθούν ήχους από τη φύση για να τους μεταφράσουν στο τραγούδι τους

(Chan, P'ansori, the Ancient Korean Art of Storytelling 1999)- (v) γνωρίζουν την ιστορία, συχνά απ' έξω, και την έχουν αφηγηθεί πολλές φορές. Συνήθως, ένας επιδραστικός αφηγητής έχει πολιτιστικούς δεσμούς με την ίδια την ιστορία- (vi) διατηρούν την ιστορία (Braid, 1999)- αναλαμβάνουν την ευθύνη να μεταδώσουν και να συντηρήσουν την ιστορία για τις μελλοντικές γενιές.

Τέλος, ο ανθρωπολόγος Charles Briggs ορίζει τη σημασία και τις προκλήσεις των αφηγητών ως εξής: "το ερμηνευτικό έργο που αντιμετωπίζει ο καλλιτέχνης είναι επομένως διπλό - ερμηνεύει τόσο τη φανταστική σφαίρα όσο και τον κόσμο του ίδιου του αντιληπτικού ... Ο ταλαντούχος καλλιτέχνης χρησιμοποιεί υφολογικά μέσα με τέτοιο τρόπο ώστε η μορφή και το περιεχόμενο της παράστασης να αντανakλούν την άποψη του καλλιτέχνη για τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται αυτοί οι δύο κόσμοι, ο φανταστικός και ο πραγματικός" (όπως αναφέρεται στο Falconi et al., 2019 σελ. 8).

Ο ακροατής και η κατάσταση

Απέναντι από τον αφηγητή βρίσκεται το κοινό. Μέρος της ουσίας των λαϊκών παραμυθιών βρίσκεται στην αλληλεπίδραση μεταξύ του αφηγητή και του ακροατή, καθώς η αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο, στη συγκεκριμένη κατάσταση, δημιουργεί την εμπειρία της ιστορίας. Με τον όρο κατάσταση, αναφερόμαστε στο μικρο- και μακρο-πολιτισμικό πλαίσιο των αφηγητών και των ακροατών, το οποίο βοηθά στην κατανόηση του σκοπού και του νοήματος του λαϊκού παραμυθιού (π.χ., παραμύθια που λέγονται κάτω από καταπίεση στα κρυφά έναντι ενός παραμυθιού που λέγεται σε μια μεγάλη τελετή από έναν γέροντα).

Κατά τη διάρκεια αυτής της εμπειρίας, και τα δύο μέρη (ακροατές και αφηγητές) έχουν προσδοκίες ο ένας από τον άλλον. Οι προσδοκίες αυτές διαμορφώνονται από την κατάσταση, την ιδιότητα και την ταυτότητα του αφηγητή, από το ποιος ακούει και από τον σκοπό της ιστορίας. Για παράδειγμα, ένας τύπος προσδοκίας που μπορεί να έχει ο αφηγητής από το ακροατήριο είναι η προφορική ανατροφοδότηση μετά από ένα σύνθημα (Sturm, 1999). Η ανατροφοδότηση μπορεί να πάρει μορφή ενθάρρυνσης για συνέχιση από το ακροατήριο, ερωτήσεων προς/από τον αφηγητή, διαφωνιών ή/και ενεργού συμμετοχής.

Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ ακροατηρίου και αφηγητή προφανώς αλλάζουν όταν αλλάζει η δυναμική μεταξύ των ακροατών και του αφηγητή (π.χ. νέοι ακροατές ανάμεσα σε παλιούς ακροατές που ήδη γνωρίζουν τον αφηγητή και την ιστορία). Αυτό είναι επίσης ζωτικής σημασίας να κατανοήσουμε, καθώς η παρουσία μας (ως εξωτερικοί ερευνητές) μπορεί να αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο ο αφηγητής αφηγείται την ιστορία, τον τρόπο με τον οποίο αντιδρά το ακροατήριο και συνολικά την όλη εμπειρία.

Και πάλι, ανάλογα με την ιστορία και τους ακροατές, η απόδοση θα αλλάξει σημαντικά. Ακόμη περισσότερο, ανάλογα με τον εκάστοτε αφηγητή (π.χ., ορισμένοι αφηγητές είναι καλοδιάθετοι και χαρούμενοι, άλλοι είναι σκυθρωποί και σοβαροί), τα λαϊκά παραμύθια θα πάρουν διαφορετικά νοήματα και μπορεί να αλλάξει η ερμηνεία του λαϊκού παραμυθιού.

Τα αφηγηματικά στοιχεία συνδέονται συχνά με τη μορφή και τον σκοπό της ιστορίας. Υπάρχουν "προκαθορισμένοι" κανόνες σε κάθε μορφή, οι οποίοι είναι κοινά κατανοητοί από όλους συμμετέχουν στην ιστορία (Falconi et al., 2019). Για παράδειγμα, οι μύθοι, οι προσωπικές

αφηγήσεις, οι διαδραστικές αφηγήσεις, η πεζογραφία, η ποίηση κ.ά. έχουν μια έμμεση κατανόηση του τι αναμένεται στην ιστορία. Αυτά καθοδηγούν και τα δύο μέρη κατά τη διάρκεια του γεγονότος.

Κριτήρια εισόδου και αποκλεισμού για το DigiFolk

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, αυτά είναι τα ακόλουθα κριτήρια συμπερίληψης και αποκλεισμού για το ποιες ιστορίες θεωρούμε ότι πληρούν τα κριτήρια για να θεωρηθούν ως λαϊκά παραμύθια στο πλαίσιο του προγράμματος DigiFolk:

Το έργο περιλαμβάνει ιστορίες που:

- i. μοιράζονται μέσα σε μια ομάδα ("λαός") είτε σε επίπεδο κοινότητας (μακρο-επίπεδο), είτε σε υπο-ομάδες όπως τα οικογενειακά νοικοκυριά (μικρο-επίπεδο) και
- ii. λέγονται κατ' αρχήν προφορικά, ακόμη και αν υπάρχουν σε γραπτή μορφή- και
- iii. περιέχουν τουλάχιστον κάποιες πληροφορίες σχετικά με τη "λαϊκή" και
- iv. εμπίπτουν στις κατηγορίες των παραμυθιών, των θρύλων, των μύθων και κάθε άλλης υποκατηγορίας των λαϊκών παραμυθιών και
- v. μοιράζονται μέσα σε μια "λαϊκή" που έχει περιθωριοποιηθεί στα πολιτικά πλαίσια στα οποία κατοικεί. Το τι θεωρούμε περιθωριοποιημένη κοινότητα ορίζεται στο ερώτημα 2.

Από το πρόγραμμα **αποκλείονται** ιστορίες που:

- i. δεν μοιράζονται εντός μιας ομάδας ("λαού") σε οποιοδήποτε επίπεδο (μακρο- ή μικροεπίπεδο), ή
- ii. έχουν τεκμηριωθεί επίσημα- μπορούν να βρεθούν δημοσιευμένα σε οποιοδήποτε μέσο που είναι ευρέως προσβάσιμο- ή
- iii. αποτελούν προσωπικά ανέκδοτα που δεν περιέχουν καμία πληροφορία για το "λαό"- ή
- iv. Δεν μοιράζονται μεταξύ ενός "λαού" που έχει βιώσει την περιθωριοποίηση.

Ερώτηση 2: Ποια είναι τα καθοριστικά χαρακτηριστικά των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων και ποια είναι τα κριτήρια εισόδου και αποκλεισμού για το πρόγραμμα DigiFolk;

Οι περιθωριοποιημένες κοινότητες είναι εκείνες οι κοινότητες που έχουν ιστορικά αποκλειστεί από τη συμμετοχή, καθώς και εκείνες που συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν άλλα εμπόδια στη συμμετοχή στα κοινά. Οι περιθωριοποιημένοι πληθυσμοί, οι οποίοι αναφέρονται επίσης ως ευάλωτοι, καταπιεσμένοι, υποεκπροσωπούμενοι ή υποκαταμετρημένοι, μπορεί να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων άτομα διαφορετικής φυλής, εθνοτήτων, πληθυσμούς με χαμηλό εισόδημα, άστεγους, ΛΟΑΤΚΙ+ και άτομα με αναπηρία (Brutschy & Zachary, 2014).

Λαμβάνοντας υπόψη τον παραπάνω ορισμό, αυτές είναι οι οριακές συνθήκες για τις οποίες για τους σκοπούς του παρόντος έργου θεωρούμε ότι πρόκειται για περιθωριοποιημένες κοινότητες.

Στο έργο περιλαμβάνονται:

- i. κοινότητες που είναι ευάλωτες, καταπιεσμένες, υποεκπροσωπούνται ή υποκαταμετρώνται, και οι οποίες είτε έχουν ιστορικά αποκλειστεί από τη συμμετοχή είτε αντιμετωπίζουν άλλα εμπόδια για τη συμμετοχή στα κοινά στα πλαίσια των πολιτών στα οποία κατοικούν- και
- ii. (ii) έχουν εμπλακεί σε πρακτικές προφορικής αφήγησης μέσω των οποίων μοιράζονται και μεταδίδουν τις παραδόσεις, τις αξίες, τις κοσμοθεωρίες, τα έθιμα, τη λαϊκή σοφία τους, μέσω ιστοριών (λαϊκά παραμύθια), όπως αυτές ορίστηκαν στο πλαίσιο της ερώτησης 1.

Εξαιρούνται:

- (i) κοινότητες που δεν έχουν βιώσει καμία μορφή αποκλεισμού στα πολιτικά πλαίσια στα οποία ανήκουν- ή
- (ii) δεν συμμετέχουν στη μετάδοση ιστοριών για το "λαό", όπως αυτές περιγράφηκαν στο πλαίσιο της ερώτησης 1.

Ορισμένα ερωτήματα παραμένουν, τι γίνεται με τις εθνοτικές, φυλετικές ή θρησκευτικές μειονότητες οι οποίες (i) δεν έχουν περιθωριοποιηθεί *ιστορικά*, καθώς είναι νέες σε ένα πολιτικό πλαίσιο; (π.χ. πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο)- (ii) δεν περιθωριοποιούνται συστηματικά ή σκόπιμα, αλλά είναι μάλλον στο απυρόβλητο και σιωπηλές (όπως οι Λατίνες στο Groningen); Αποφασίσαμε να αντιμετωπίσουμε αυτές τις περιπτώσεις με έναν τρόπο περισσότερο από κάτω προς τα πάνω και κατά περίπτωση. Κατ' αρχήν, κάθε κοινότητα που παραμένει στο απυρόβλητο είναι επιρρεπής στην ίδια ψυχολογική μοίρα με τις κοινότητες που περιθωριοποιούνται σκόπιμα. Η προκατάληψη μπορεί να είναι αποτέλεσμα άγνοιας, όσο και αποτέλεσμα εχθρικών διαομαδικών σχέσεων.

Ερώτηση 3: Μπορούν οι ιστορίες να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση αρμονικότερων σχέσεων μεταξύ των ομάδων; Η ειδική περίπτωση των λαϊκών παραμυθιών. Μηνύματα για το DigiFolk

Οι ιστορίες έχουν πολλαπλές δυνατότητες. Μπορούν να αποτελέσουν μέσο ευαισθητοποίησης για μια σειρά θεμάτων, ακόμη και ευαίσθητων. Προσφέρουν στα άτομα συμπεριφορικά σενάρια που τα βοηθούν να πλοηγηθούν σε δύσκολες κατά τα άλλα συναντήσεις, όπως για παράδειγμα μια πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση με ένα μέλος μιας εξωομάδας. Βοηθούν επίσης τα άτομα να φανταστούν μια διαφορετική πραγματικότητα (Bruner, 1991- Greitemeyer, 2011) μέσω της ενθάρρυνσης του προβληματισμού και της ενασχόλησης με διαφορετικές προοπτικές (Bilali & Vollhardt, 2013). Τέλος, ειδικά οι φανταστικές αφηγήσεις μπορούν να προσομοιώσουν την εμπειρία του πραγματικού κόσμου, παρέχοντας την ευκαιρία να εξερευνήσουν δύσκολες καταστάσεις, όπως ο πόλεμος, χωρίς τον σχετικό κίνδυνο και το τραύμα (Mar & Oatley, 2008).

Δεδομένων των παραπάνω δυνατοτήτων, υπάρχουν πολλαπλοί τρόποι με τους οποίους οι ιστορίες και η αφήγηση μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μείωση των προκαταλήψεων και για την προώθηση μεγαλύτερου ανοίγματος σε άλλους/άλλες, την υποστήριξη πολυπολιτισμικών ιδεών, την καλλιέργεια υψηλότερης διαπολιτισμικής ικανότητας, ακόμη και τη συμβολή στην επίλυση συγκρούσεων. Όλα αυτά είναι αποτελέσματα που συνάδουν με το

αντικείμενο του έργου μας. Εντοπίσαμε δύο κύριους τρόπους μέσω των οποίων οι ιστορίες αναπτύσσονται για την προώθηση θετικότερων διαομαδικών σχέσεων ο πρώτος είναι η εκπαιδευτική ψυχαγωγία και ο δεύτερος η κατασκευή/παραγωγή ιστοριών. Θα παρουσιάσουμε κάθε έναν από αυτούς λεπτομερώς στη συνέχεια δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στα λαϊκά παραμύθια, όπου είναι δυνατόν, ως μοναδικό παράδειγμα ιστοριών που αναδεικνύει τόσο τις δυνατότητες όσο και τους κινδύνους που ενέχουν. Κλείνουμε αυτή την ενότητα με το πώς το DigiFolk μπορεί να βασιστεί σε αυτές τις προηγούμενες πρωτοβουλίες και τι μπορεί να μάθει από τις αδυναμίες τους.

Εκπαιδευτική ψυχαγωγία

Η εκπαιδευτική ψυχαγωγία αναφέρεται στη χρήση της ψυχαγωγίας (π.χ. ιστορίες) για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Χρησιμοποιείται συνήθως στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση για να εισαγάγει τα παιδιά στα πολυπολιτισμικά ιδεώδη μέσω της γνωριμίας τους με διαφορετικούς πολιτισμούς είτε μέσω ιστοριών γι' αυτούς είτε μέσω της παρουσίας των πολιτιστικών προϊόντων τους (αυτών των πολιτισμών). Ένα παράδειγμα τέτοιων πολιτιστικών προϊόντων είναι τα λαϊκά παραμύθια. Σε αυτό το πλαίσιο, οι ιστορίες αποτελούν ένα παιδαγωγικό εργαλείο- ένα μέσο μετάδοσης γνώσεων.

Η εκπαιδευτική ψυχαγωγία μπορεί να αποτελεί μέρος του προγράμματος σπουδών ή να γίνεται εκτός του προγράμματος σπουδών, σε εξωσχολικές δραστηριότητες. Ο Magos (2018) παρουσιάζει μια τέτοια περίπτωση, σε μια εργασία έρευνας δράσης, όπου τα ελληνόπουλα που συμμετείχαν σε μια εξωσχολική δραστηριότητα διάβασαν και συζήτησαν υπό την καθοδήγηση της εκπαιδευτικού-ερευνήτριας, τουρκικά λαϊκά παραμύθια. Αυτή η εκπαιδευτική ψυχαγωγική δραστηριότητα αποσκοπούσε στην έκθεση των παιδιών σε διάφορες πτυχές του τουρκικού πολιτισμού ως μέσο αμφισβήτησης της αφήγησης του Τούρκου ως "εχθρικού Άλλου".

Η ψυχαγωγία μπορεί επίσης να λάβει άλλες μορφές που ξεπερνούν τα όρια της σχολικής ή της εξωσχολικής εκπαίδευσης. Τέτοιες περιπτώσεις θα μπορούσαν να είναι η ποπ κουλτούρα, συμπεριλαμβανομένων τηλεοπτικών εκπομπών που εκθέτουν τις ομάδες της πλειοψηφίας σε σχετικούς χαρακτήρες των εξωομάδων (Murrar & Brauer, 2018- 2019)- ή ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές που εκθέτουν ομάδες που συμμετέχουν σε διαομαδικές συγκρούσεις σε παραδείγματα θετικών διαομαδικών σχέσεων (π.χ. Bilali, 2022- Green et al., 2020- Paluck & Green, 2009). Πιθανόν να υπάρχουν και άλλοι πιο σύγχρονοι τρόποι με τους οποίους γίνεται αυτό, όπως με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, και αυτοί θα ήταν πιθανότερο να αποτελούν περισσότερο πρωτοβουλίες από κάτω προς τα πάνω, σε ατομικό επίπεδο, παρά παρεμβάσεις από πάνω προς τα κάτω και θα μπορούσαν ενδεχομένως να θεωρηθούν ως μια εντελώς διαφορετική κατηγορία.

Η ιδέα πίσω από την εκπαιδευτική ψυχαγωγία, ανεξάρτητα από τη μορφή της, είναι ότι οι ιστορίες που κατά τα άλλα είναι προϊόντα ψυχαγωγίας μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως οχήματα για την επικοινωνία πληροφοριών/γνώσεων σχετικά με θέματα που είναι ευαίσθητα ή/και κανονιστικών μηνυμάτων για το πώς θα έπρεπε να είναι οι σχέσεις μεταξύ των ομάδων (αρμονικές). Τέτοιες πληροφορίες (γνώσεις) και κανονιστικά μηνύματα μπορούν, φυσικά, να συναντήσουν αντίσταση. Το πλεονέκτημα του να επικοινωνούνται ευαίσθητες πληροφορίες,

συμπεριλαμβανομένων των συντακτικών μηνυμάτων, με την αφήγηση ιστοριών είναι ότι αποκτούν κάποια ανοσία στα αντίθετα μηνύματα πειθούς. Αυτός είναι προφανώς και ο κίνδυνος των ιστοριών- ότι, όντας ανθεκτικές στα αντι-μηνύματα, μπορούν εύκολα να συμβάλουν στη διάδοση μιας μοναδικής, αδιαμφισβήτητης ιστορίας, μιας κυρίαρχης αφήγησης (Frank, 2010).

Κατασκευή/παραγωγή ιστορίας:

Επαναγραφή υφιστάμενων ιστοριών

Η επαναδιατύπωση των ιστοριών μπορεί να θεωρηθεί ως μια άσκηση εντοπισμού του τρόπου με τον οποίο οι υπάρχουσες ιστορίες μπορεί να εξυπηρετούν τη διάδοση δυσλειτουργικών προτύπων αρνητικών στερεοτύπων που μπορεί να εμποδίζουν τις σχέσεις μεταξύ των ομάδων ή να συμβάλλουν στη δικαιολόγηση και την προώθηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι Χατζησωτηρίου κ.ά. (2022) έβαλαν τα παιδιά να ασχοληθούν με ένα σκόπιμα επιλεγμένο λαϊκό παραμύθι του δικού τους πολιτισμού με πρωταγωνιστή τον Μαυρή (Blacky) και την προσπάθειά του να βρει τον θεό που θα τον βοηθήσει να αλλάξει το χρώμα του δέρματός του. Το παραμύθι που όπως θα μπορούσε κανείς να φανταστεί περιείχε πλήθος στερεοτύπων ειδικά για τη φυλή έγινε ένα πολιτισμικό προϊόν με το οποίο τα παιδιά ασχολήθηκαν με συνεργατικό τρόπο. Οι συγγραφείς αναφέρουν τα εργαστήρια που ανέπτυξαν και τα οποία αξιοποίησαν τη συνεργατική αφήγηση και παραγωγή ιστοριών και όπου τα παιδιά είχαν, στο τέλος της ημέρας, ως στόχο να δημιουργήσουν ένα διαφορετικό τέλος στην ιστορία, να αφηγηθούν μια καλύτερη, κοινωνικά πιο δίκαιη ιστορία.

Παραγωγή ιστοριών που διαταράσσουν τις κυρίαρχες αφηγήσεις

Υπάρχουν πολλές διαφορετικές προσεγγίσεις που περιγράφονται στους Garagozon και Gadirona (2019) σχετικά με το πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί η παραγωγή ιστοριών για την αμφισβήτηση των αφηγήσεων που προάγουν τις συγκρούσεις. Αυτές είναι οι εξής: (α) η πολυπροοπτική πορεία (Fritzsche, 2001), η οποία αφορά ειδικά τα εγχειρίδια ιστορίας και αφορά την παρουσίαση πολλαπλών εκδοχών ενός ιστορικού γεγονότος- (β) η έννοια της γεφυρωτικής αφήγησης (Parpe, 2006)- η οποία ευνοεί την απομάκρυνση της εθνικής ιστορικής αφήγησης, η οποία συνήθως συμβάλλει στη σύγκρουση, αναδεικνύοντας αντίθετα τις διαομαδικές ομοιότητες, όπως αυτές μπορούν να βρεθούν στην πολιτιστική και κοινωνική ζωή- (γ) η προσωπική πορεία αφήγησης (Bar-On & Kassem, 2004) που στοχεύει στην άμβλυνση των εθνικών αφηγήσεων και δίνει έμφαση στις προσωπικές ιστορίες (συγκρουσιακού) τραύματος σε μια προσπάθεια να ενισχυθεί η συμπόνια, η προσοπτική/ενσυναίσθηση και η εμπιστοσύνη μέσω της έκθεσης στον πόνο του άλλου- και (δ) το μοντέλο των προοδευτικών αφηγηματικών μετασχηματισμών (Garagozon, 2012) που αποτελεί συνδυασμό των υπολοίπων, υπό την έννοια ότι βασίζεται στη σύνταξη αφηγήσεων από τα εγχειρίδια ιστορίας ή από την πολιτιστική/κοινωνική ιστορία ή από προσωπικές ιστορίες, οι οποίες θα καταναλώνονταν ευκολότερα από την άλλη πλευρά της σύγκρουσης.

Εποικοδομητική αφήγηση (Senehi, 2002)

Αυτή η υποκατηγορία της κατασκευής/παραγωγής ιστοριών εξετάζει το ρόλο της πολιτιστικής παραγωγής, και συγκεκριμένα της αφήγησης, στις διαδικασίες των κοινωνικών συγκρούσεων.

Υπάρχουν δύο τρόποι με τους οποίους η αφήγηση ιστοριών μπορεί να είναι σημαντική για την επίλυση συγκρούσεων, την ειρήνευση και την οικοδόμηση της ειρήνης. Επειδή οι πολιτισμικές αφηγήσεις κωδικοποιούν τη γνώση που όλοι στην ομάδα υιοθετούν, έχουν *αφηγηματική ισχύ* - μπορούν να καλέσουν σε δράση, να καλέσουν σε αλλαγή παραδείγματος (Raheja & Gold, 1994). Δεύτερον, επειδή δεν απαιτεί ειδικό εξοπλισμό ή εκπαίδευση, η αφήγηση ιστοριών είναι τεχνικά και διανοητικά προσιτή, και ως εκ τούτου δυνητικά ενδυναμωτική.

Η εποικοδομητική αφήγηση είναι περιεκτική και προάγει τη συνεργατική δύναμη και την αμοιβαία αναγνώριση- δημιουργεί ευκαιρίες για διαφάνεια, διάλογο και διορατικότητα- ένα μέσο για να φέρουμε τα θέματα στη συνείδηση- και ένα μέσο αντίστασης. Μια τέτοια αφήγηση χτίζει την κατανόηση και την ευαισθητοποίηση και προάγει τη φωνή. Ένα τέτοιο παράδειγμα εποικοδομητικής αφήγησης είναι η αφήγηση ιστοριών που ασκείται μεταξύ καταπιεσμένων κοινοτήτων, δίνοντάς τους έτσι φωνή, αποκαλύπτοντας λανθάνουσες πτυχές και κάνοντας το προσωπικό πολιτικό με το μοίρασμα.

Η αφήγηση ως προφορική αφήγηση της εμπειρίας της ζωής έδωσε φωνή αντίστασης σε ολόκληρες ομάδες που διαφορετικά αποκλείονταν από τον "έγκυρο" λόγο της δημοσιογραφίας του Πρώτου Κόσμου, της ακαδημαϊκής κοινότητας και της λογοτεχνίας. Μερικές φορές υπάρχει σιωπή ή άγνοια γύρω από θέματα συγκρούσεων. Ομάδες που μοιράζονται μια συγκεκριμένη δύσκολη κατάσταση ή ένα σύνολο εμπειριών μπορούν κυριολεκτικά να δημιουργήσουν μια κοινοτική βάση και μια βάση γνώσης μέσω της ανταλλαγής των ιστοριών τους (Plummer, 1995).

Αυτή η οικοδόμηση της κοινότητας είναι ένα μέσο για την ενδυνάμωση ατόμων και ομάδων ώστε να αντιμετωπίσουν προβλήματα που προηγουμένως ήταν λανθάνουσα. Στη δεκαετία του 1960, για παράδειγμα, μέσω μικρών ομάδων ευαισθητοποίησης, οι λευκές γυναίκες της μεσαίας τάξης αναγνώρισαν ότι οι ατομικές τους εμπειρίες δεν ήταν ιδιότυπες, αλλά ότι τις μοιράζονταν και άλλοι και ότι διαμορφώνονταν με σημαντικό τρόπο από κοινωνικούς παράγοντες. Οι γυναίκες έβλεπαν τους εαυτούς τους συνδεδεμένους σε έναν κοινό αγώνα και ήταν σε θέση να κινητοποιηθούν για πολιτική και κοινωνική αλλαγή. Σε αυτού του είδους τη διαδικασία, η προσωπική ιστορία γίνεται πολιτική ιστορία. Αυτό μπορεί να αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο οι ομάδες σκέφτονται για τον εαυτό τους, ο ένας τον άλλον και τον κόσμο.

Πολιτιστικές ανταλλαγές σε περιβάλλοντα συγκρούσεων (έκθεση σε άλλους σε ασφαλές περιβάλλον)

Στο πεδίο των σχέσεων μεταξύ των ομάδων, και ειδικότερα των μακροχρόνιων και δυσεπίλυτων συγκρούσεων, η παραγωγή ιστοριών μπορεί να χρησιμοποιηθεί για σκοπούς λήψης προοπτικής. Επειδή η διαδικασία της ακρόασης μιας ιστορίας περιλαμβάνει το περπάτημα στη θέση των αφηγητών και επειδή οι ιστορίες μεταφράζονται καλά μεταξύ των πολιτισμών, η αμοιβαία αναγνώριση προωθείται όταν οι άνθρωποι ακούνε τις ιστορίες ο ένας του άλλου, ακόμη και πέρα από πολιτισμικά χάσματα και στο πλαίσιο κοινωνικών συγκρούσεων.

Η αμοιβαία αναγνώριση δεν αναφέρεται σε μια οικουμενική άποψη όπου το ένα μέρος αγκαλιάζει το άλλο μέρος ως ουσιαστικά ίδιο με τον εαυτό του. Στην πραγματικότητα, οι ισχυρισμοί περί κοινής ανθρωπότητας μπορούν να εκλογικεύσουν μια αφομοιωτική θέση που

υποτάσσει τις ιδιαιτερότητες στα κυρίαρχα πρότυπα (West, 1990). Αντίθετα, η έννοια της αμοιβαίας αναγνώρισης περιλαμβάνει την προθυμία των μερών να εμπλακούν σε διάλογο. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει έναν αγώνα για τη διατύπωση και την εξέταση των διαφορών. Αν και η ανάπτυξη κατανόησης πέρα από τα όρια της πολιτισμικής διαφοράς μπορεί να μην είναι ποτέ πλήρης ή απροβλημάτιστη, φαίνεται ότι οι σχέσεις εμπιστοσύνης απαιτούν την επιθυμία όλων των μερών να αναγνωρίσουν την αξιοπρέπεια και τις εμπειρίες του άλλου. Στην περίπτωση μακροχρόνιων διακοινοτικών συγκρούσεων, η ανάπτυξη μιας κοινής ιστορικής αφήγησης μπορεί να είναι ένα μέσο για τη γεφύρωση των συγκρούσεων και την ανάπτυξη μιας κοινής ταυτότητας που περιλαμβάνει τη διαφορετικότητα χωρίς να τη διαγράφει (Kelman, 1998).

Ο Dan Bar-On και άλλοι (2000) έφεραν σε επαφή ανθρώπους από διαφορετικές πλευρές των διαχωριστικών γραμμών σε σεμινάρια με τίτλο "Να εμπιστεύεσαι και να προβληματίζεσαι", όπου τα άτομα μοιράστηκαν τις προσωπικές τους εμπειρίες και άκουσαν τις εμπειρίες των άλλων. Οι αξιολογήσεις αυτών των σεμιναρίων υπογράμμισαν την αξία της αφήγησης ιστοριών που κατέστησε δυνατή ο χώρος αυτός, όπως δείχνει το ακόλουθο απόσπασμα: "Το να ακούω τις ιστορίες των "άλλων" και να μαθαίνω περισσότερα για τον πόνο και την ταλαιπωρία τους, κάτι που με επηρέασε. Η αφήγηση ιστοριών και η φροντίδα, η υποστήριξη, η ασφάλεια και η προστασία της ομάδας TRT προς τους άλλους, η οποία έκανε εύκολο το άνοιγμα και την εμπιστοσύνη".

Η ειδική περίπτωση των λαϊκών παραμυθιών

Τα λαϊκά παραμύθια αποτελούν ένα συγκεκριμένο είδος ιστοριών που διαθέτουν δυνατότητες που είναι καθοριστικές για την προώθηση καλύτερων σχέσεων μεταξύ των ομάδων. Τις περιγράφουμε σε αυτή την ενότητα με την υποστήριξη της βιβλιογραφίας που τις έχει καταγράψει. Υπάρχουν, ωστόσο, και κίνδυνοι που γεννούν τα λαϊκά παραμύθια ακριβώς λόγω της φύσης τους, και τους μοιραζόμαστε επίσης για να εγείρουμε προσοχή. Επιπλέον, τα λαϊκά παραμύθια είναι επιρρεπή σε ζητήματα αμφισβητούμενης ιδιοκτησίας, όπως επίσης παραδειγματίζουμε στην ενότητα, τα οποία μπορούν επίσης να οδηγήσουν σε αντιδράσεις όταν τα λαϊκά παραμύθια χρησιμοποιούνται ως παράθυρο σε μια συγκεκριμένη κουλτούρα, θεωρώντας ότι είναι αδιαμφισβήτητα προϊόντα της συγκεκριμένης κουλτούρας. Τέλος, καθώς ζούμε σε έναν ολοένα και πιο ψηφιακό κόσμο, η προφορική αφήγηση με ζωντανό κοινό αργοπεθαίνει. Κλείνουμε αυτή την ενότητα με τις προκλήσεις που αυτό συνεπάγεται.

Affordances

Όπως σημειώθηκε προηγουμένως, τα λαϊκά παραμύθια ως παράδειγμα ιστοριών που χρησιμοποιούνται για την προώθηση θετικότερων σχέσεων μεταξύ ομάδων έχουν χρησιμοποιηθεί κυρίως στην επίσημη ή άτυπη εκπαίδευση για να εκθέσουν τα παιδιά σε διαφορετικούς πολιτισμούς μέσω των πολιτιστικών προϊόντων αυτών των πολιτισμών. Αυτό συμβάλλει στην προώθηση της γνώσης για τους πολιτισμούς αυτούς.

Η προηγούμενη βιβλιογραφία έχει εντοπίσει τις ακόλουθες δυνατότητες των λαϊκών παραμυθιών:

- Αναγνώριση οικουμενικών αξιών: μέσω των λαϊκών παραμυθιών τα παιδιά μπορούν να μάθουν να αναγνωρίζουν οικουμενικές ηθικές αξίες εν μέρει μέσω της έκθεσης στην κοινή μοίρα των ανθρώπων ανεξάρτητα από την ομαδική τους ένταξη (π.χ. [λαϊκά παραμύθια κινητικότητας](#)). Σύμφωνα με τη Magos (2018) "συνειδητοποιώντας την οικουμενικότητα και τη διαχρονικότητα των μοτίβων των λαϊκών παραμυθιών, τα παιδιά [μπορούν να κατανοήσουν] τα κοινά χαρακτηριστικά και την κοινή πορεία της ανθρώπινης ζωής, πέρα και παρά τις εθνικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές διαφορές" (σ. 29).
- Αναστοχασμός σχετικά με τις ομοιότητες και τις διαφορές: Elbaz-Luwisch (2001) θεωρεί τα λαϊκά παραμύθια ως "πολιτιστικό διαβατήριο" (σ. 81) και, ως εκ τούτου, ως μέσο για την υπέρβαση των πολιτισμικών συνόρων. Η επαφή με άλλα πολιτισμικά πλαίσια μπορεί φυσικά να οδηγήσει σε συγκρίσεις για την ανίχνευση των ομοιοτήτων και των διαφορών μεταξύ του Άλλου και του Εαυτού.
- Ενσυναίσθηση: μέσω των λαϊκών παραμυθιών, οι αναγνώστες/ακροατές εκτίθενται στα ηθικά διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι πρωταγωνιστές και καλούνται έτσι να συνεισφέρουν/συμμετέχουν στην ιστορία, με τη μορφή της κρίσης τους για τις επιλογές των ηρώων, όποιες κι αν είναι αυτές (Magos, 2018). Για να γίνει αυτό, το κοινό πρέπει να μπει στη θέση των πρωταγωνιστών. Αυτό συνιστά εκπαίδευση στην ενσυναίσθηση και τη λήψη προοπτικής που ασκείται απέναντι σε κάποιον που δεν είναι μέλος της ομάδας του.
- Αντιμετώπιση των στερεοτύπων και των διακρίσεων: σύμφωνα με τον Amour (2003), το γεγονός ότι τα λαϊκά παραμύθια μπορεί να εμπεριέχουν φυλετικά, θρησκευτικά και έμφυλα στερεότυπα, μπορεί να αποτελέσει ευκαιρία για το κοινό (τα παιδιά στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής ψυχαγωγίας) να εμπλακεί (να εξετάσει και να αμφισβητήσει) και να αμφισβητήσει τις προκαταλήψεις, την ανισότητα και την αδικία. Οι Angelides και Panaou (2012) διατυπώνουν μια παρόμοια άποψη προτείνοντας ότι οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα λαϊκά παραμύθια προκειμένου να ενθαρρύνουν τους μαθητές να αναλύσουν και να συζητήσουν τη στάση τους απέναντι στη "διαφορετικότητα", δημιουργώντας συνδέσεις μεταξύ των ιστοριών και των σύγχρονων εμπειριών κοινωνικής δικαιοσύνης στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες.

Οι κίνδυνοι των λαϊκών παραμυθιών

Παρά τα διάφορα οφέλη της έκθεσης σε λαϊκά παραμύθια των δικών μας ή άλλων ομάδων, υπάρχουν επίσης κίνδυνοι στη χρήση των λαϊκών παραμυθιών ως μέσο για να μάθουμε πληροφορίες για τον Άλλο. Περιγράφουμε ορισμένους από τους κινδύνους παρακάτω.

- **Ενίσχυση στερεοτυπικών εικόνων και αρνητικών πεποιθήσεων: με τον ίδιο τρόπο που μια καθοδηγούμενη (όπως γίνεται στο πλαίσιο της ψυχαγωγίας) εξερεύνηση του Άλλου μέσα από τις ιστορίες του μπορεί να αποτελέσει μια οδό αμφισβήτησης των στερεοτύπων που διατηρούνται για την ομάδα αυτή, τα λαϊκά παραμύθια μπορεί να αποβούν μπουμέρανγκ αν το κοινό αφεθεί εντελώς στην τύχη του να τα καταναλώσει. Ο λόγος είναι ότι τα λαϊκά παραμύθια συχνά περιέχουν απόψεις που μπορεί να θεωρηθούν οπισθοδρομικές (σκεφτείτε το ελληνοκυπριακό λαϊκό παραμύθι όπου ο πρωταγωνιστής ονομάζεται μαύρος και αναζητά τον θεό για να**

τον βοηθήσει να αλλάξει το χρώμα του δέρματός του). Ως εκ τούτου, η έκθεση σε τέτοια παραμύθια μπορεί να συμβάλει σε μια αρνητική αξιολόγηση της ομάδας που τα μοιράζεται. Επιπλέον, οι πρωταγωνιστές των λαϊκών παραμυθιών μπορεί να είναι μάλλον απλοί, συχνά καρικατούρες και υπερβολικοί χαρακτήρες, οι οποίοι περισσότερο υποδεικνύουν παρά αποχρωματίζουν τις στερεοτυπικές εικόνες ενός πολιτισμού. Και αυτό μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση ή παγίωση στερεοτύπων. Για τους λόγους αυτούς, τα λαϊκά παραμύθια μπορούν εύκολα να κακοποιηθούν για να δικαιολογήσουν τη βία κατά μιας ολόκληρης ομάδας ανθρώπων εντός ή εκτός μιας κοινότητας (Malimabe-Ramagoshi et al., 2007). Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό όταν παιδιά από μια πλειοψηφική πολιτισμική ομάδα διδάσκονται ιστορίες για περιθωριοποιημένες ομάδες.

- **Η ψευδαίσθηση της γνώσης και ο κίνδυνος της μίας και μοναδικής ιστορίας:** η έκθεση σε ιστορίες που μεταφέρουν πλούσιες πληροφορίες για έναν πολιτισμό μπορεί να προσφέρει μια ψευδή αίσθηση γνώσης για άλλες ομάδες και τους πολιτισμούς τους (βλ. de Bruijn, 2019). Επιπλέον, τα λαϊκά παραμύθια του πολιτισμικά άλλου που ενσωματώνονται σε εκπαιδευτικά προγράμματα επιλέγονται συχνά με βάση τη διαθεσιμότητα: οι ιστορίες που είναι διαθέσιμες σε δημοσιευμένες συλλογές λαϊκών παραμυθιών είναι πιο πιθανό να επιλεγούν για τέτοια προγράμματα (ό.π.). Ωστόσο, οι συλλογές αυτές δημιουργούνται συνήθως από μέλη της πολιτισμικής πλειοψηφίας, επομένως δεν είναι αρκετά ποικιλόμορφες. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αυτό που η Adichie αποκάλεσε τον κίνδυνο μιας ενιαίας ιστορίας - μια στερεοτυπική, προκατειλημμένη απεικόνιση του πολιτισμικά άλλου (Adichie, 2009). Έτσι, αντί να ενισχύσουν τη διαπολιτισμική τους ευαισθησία, τα παιδιά μπορούν εύκολα να κατασκευάσουν μια ουσιοκρατική αναπαράσταση της πολιτισμικής ομάδας εκτός ομάδας.

Θέματα ιδιοκτησίας

Οι πολιτιστικές πρακτικές και τα αντικείμενα αποτελούν σημαντικούς δείκτες της ταυτότητας των ομάδων, γεγονός που καθιστά την ιδιοκτησία τους ένα λεπτό ζήτημα για τις σχέσεις μεταξύ των ομάδων, ιδίως αν οι σχέσεις είναι ήδη εύθραυστες. Στο ντοκιμαντέρ του 2003 με τίτλο "Ποιανού είναι αυτό το τραγούδι", ο συγγραφέας παρακολουθεί τα ίχνη ενός δημοτικού τραγουδιού που ισχυρίζονται ότι είναι σερβικό, βουλγαρικό, βοσνιακό, ελληνικό και τουρκικό - το ίδιο τραγούδι σε ελαφρώς διαφορετικές ενορχηστρώσεις είναι ενσωματωμένο στην πολιτιστική κληρονομιά όλων αυτών των βαλκανικών χωρών. Στο άλλο μέρος του κόσμου, υπάρχει μια παρόμοια, αν και πιο επίσημη, νομική διαμάχη σχετικά με την κυριότητα του πλέον παγκοσμίως γνωστού τραγουδιού "Guantanamera" που προέρχεται από την Κούβα (Manuel, 2006).

Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις ανταγωνιστικών διεκδικήσεων ιδιοκτησίας επί άλλων πολιτιστικών αντικειμένων: σύμφωνα με τον Kaschl (2003), το *dabkeh*, ένας παραδοσιακός αραβικός χορός, μετατράπηκε σε *debkah*, ένα καθοριστικό στοιχείο του νεοσύστατου κράτους του Ισραήλ. Αυτό δεν έμεινε αδιαμφισβήτητο: Η αντίδραση των Παλαιστινίων ήταν να αρχίσουν να εκτελούν το *dabkeh* ως μια ειδικά παλαιστινιακή πολιτιστική πρακτική, ως έναν τρόπο να επιβεβαιώσουν την παρουσία τους στις τεταμένες εθνικές σχέσεις στην περιοχή.

Οι αγώνες για τις πολιτιστικές πρακτικές θα μπορούσαν να θεσμοθετηθούν και να μεταφραστούν σε εκπαιδευτικές πολιτικές και μέτρα σε επίπεδο πληθυσμού. Στη Βόρεια Ιρλανδία, για παράδειγμα, υπάρχουν θεσμοθετημένες προσπάθειες για τη διατήρηση του Gaeltacht ως βασικού δείκτη της ιρλανδικής εθνικής ταυτότητας, ενώ ο αριθμός των ομιλητών του Gaeltacht συνεχίζει να μειώνεται (McCubbin, 2010- O'Rourke, 2011). Παρόμοιες, αν και πιο επιτυχημένες εκπαιδευτικές και διοικητικές πολιτικές που εφαρμόζονται για τη διατήρηση της βασικής γλώσσας έχουν επίσης καταγραφεί (Arzoz, 2015).

Παρόμοια με τα δημοτικά τραγούδια, τους χορούς, ακόμη και τις γλωσσικές πρακτικές, τα λαϊκά παραμύθια συνήθως θεωρούνται ότι ανήκουν σε κοινότητες - αυτόχθονες ή/και μειονοτικές ομάδες (Noyes, 2006). Αποτελούν μέρος της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και ως εκ τούτου αναδημιουργούνται και τροποποιούνται συνεχώς από τα μέλη της κοινότητας (UNESCO, 2003). Ως εκ τούτου, τα λαϊκά παραμύθια αποτέλεσαν σημαντικό μέρος της οικοδόμησης της εθνικής ταυτότητας τον 19ο αιώνα (Xue, 2022) και συνεχίζουν να αποτελούν σημαντικό μέρος της συλλογικής ταυτότητας και του πολιτιστικού κεφαλαίου των κοινοτήτων σήμερα (Noyes, 2006). Έχοντας κατά νου όλες τις απεικονιζόμενες πολυπλοκότητες, εάν μια κοινότητα διεκδικεί την κυριότητα ενός λαϊκού παραμυθιού, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν μπορούν να το διεκδικήσουν και άλλες κοινότητες - το ίδιο ή παρόμοιο λαϊκό παραμύθι θα μπορούσε έτσι να μοιράζεται μεταξύ διαφορετικών ομάδων, ακόμη και αν θεωρείται κεντρικό για τη συλλογική ταυτότητα.

Λαϊκά παραμύθια σήμερα: ζωντανά αλλά διαφορετικά

Η άνοδος των νέων αστικών περιοχών άλλαξε το πολιτιστικό πλαίσιο των λαϊκών παραμυθιών. Τα λαϊκά παραμύθια και οι αφηγήσεις εξαφανίζονται σιγά σιγά από τον ολοένα και πιο εκσυγχρονισμένο και ψηφιακό κόσμο μας. Η επέκταση της αστικοποίησης και οι ραγδαίες κοινωνικοδημογραφικές αλλαγές δημιουργούν νέες προκλήσεις για τη σύγχρονη λαϊκή αφήγηση. Η αφήγηση έχει πάρει μια πιο ψηφιακή μορφή, αλλάζοντας τη δυναμική μεταξύ του αφηγητή και του ακροατή.

Στην εργασία τους *Storytelling in a Digital World*, οι De Fina και Perrino (2019) σημειώνουν πέντε κύριες προκλήσεις στην παράδοση της αφήγησης σήμερα: (i) την αναπλαισίωση και τον μετασχηματισμό των ιστοριών από προφορικές μορφές σε ψηφιακές μορφές- (ii) την ανωνυμία του αφηγητή και του ακροατή που παρέχεται μέσω του διαδικτύου- (iii) τις εντάσεις που δημιουργούνται από την αλλαγή της δυναμικής μεταξύ του αφηγητή και του κοινού- (iv) τις διαφορετικές δομές μέσω των οποίων το κοινό μπορεί να συμμετέχει στην ιστορία σήμερα, και τέλος (v) το ζήτημα της συγγραφής και της ιδιοκτησίας των ιστοριών, το οποίο γίνεται όλο και πιο περίπλοκο σε έναν ψηφιοποιημένο κόσμο. Η δημιουργία λαϊκών παραμυθιών με τη χρήση αυτών των νέων μορφών και μέσα στα σημερινά κοινωνικά και γεωπολιτικά πλαίσια είναι ένα δύσκολο έργο.

Ακόμα περισσότερο, η καταστολή της αφήγησης μπορεί επίσης να συμβεί ως προμελετημένο μέσο για τη διαγραφή της ταυτότητας. Για παράδειγμα, η εξάλειψη της λαϊκής παράδοσης και του πολιτισμού της Καμπότζης κατά τη διάρκεια του καθεστώτος των Ερυθρών Χμερ τη δεκαετία του 1970 έγινε συστηματικά και ήταν το κλειδί για την εξάλειψη κάθε σύνδεσης με την πολιτιστική ταυτότητα του παρελθόντος, προκειμένου να δοθεί θέση σε μια ελεγχόμενη από την κυβέρνηση κοινωνική δομή (Spagnoli et al., 2003). Η παρεμπόδιση ορισμένων κοινωνικών

ομάδων να συγκεντρώνονται και να μοιράζονται αποδυναμώνει την κοινωνική τους ταυτότητα και σταματά τη συνεχή και διαρκώς μεταβαλλόμενη διαδικασία που είναι η αφήγηση λαϊκών παραμυθιών.

Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι η αφήγηση ιστοριών δεν είναι πλέον ζωντανή. Οι νέοι αφηγητές υιοθετούν διαφορετικά στυλ και μεθόδους αφήγησης και συχνά προσπαθούν να προσαρμοστούν εκ νέου σε μορφές κατάλληλες για νέα αστικά περιβάλλοντα. Σήμερα, οι κύριοι φύλακες της λαϊκής παράδοσης είναι οι βιβλιοθηκάριοι, οι ηλικιωμένοι, οι θρησκευτικοί/κοινοτικοί ηγέτες και οι καλλιτέχνες (MacDonald et al., 1999).

Μαθήματα για τους DigiFolk

Το DigiFolk χρησιμοποιεί τα λαϊκά παραμύθια ως παράθυρο στις περιθωριοποιημένες κοινότητες που ζουν σε ένα αστικό πλαίσιο με κύριο σκοπό να προωθήσει τη γνώση άλλων ομάδων για τις κοινότητες αυτές με τρόπο που να προωθεί την ιδέα της κοινής ανθρωπιάς χωρίς να διακυβεύει τους σημαντικούς τρόπους με τους οποίους οι πολιτισμικές ομάδες διαφέρουν. Η έκθεση στις ιστορίες των πολιτισμικών άλλων μπορεί επίσης να συμβάλει στη μείωση των προκαταλήψεων μέσω της προώθησης της ενσυναίσθησης και της ανάληψης προοπτικής. Τα λαϊκά παραμύθια, όπως έχει τεκμηριώσει η βιβλιογραφία, είναι ιστορίες που έχουν τη δυνατότητα να προωθήσουν όλα τα θετικά αποτελέσματα μεταξύ των ομάδων. Υπάρχουν όμως και κίνδυνοι και προκλήσεις- εντοπίζουμε τις δύο κεντρικές για να τις αναπτύξουμε σε αυτή την ενότητα και να σκεφτούμε πώς μπορεί να τις αντιμετωπίσει το DigiFolk.

Η πρώτη πρόκληση αφορά το γεγονός ότι η απλή έκθεση, σε αντίθεση με την καθοδηγούμενη εισαγωγή στις ιστορίες ενός διαφορετικού πολιτισμού, μπορεί να συμβάλει παρά να μειώσει τον σχηματισμό ή την εδραίωση αρνητικών στερεοτύπων. Στο DigiFolk οραματιζόμαστε να μοιραστούμε λαϊκά παραμύθια περιθωριοποιημένων κοινοτήτων χωρίς να το εντάξουμε σε ένα πρόγραμμα σπουδών, με αυτόν τον τρόπο με μη καθοδηγούμενο τρόπο, χωρίς καμία διαμεσολάβηση, διευκόλυνση, από κάποιον παράγοντα. Ως εκ τούτου, ο κίνδυνος ενίσχυσης των στερεοτύπων είναι υπαρκτός και δεν μπορεί να επιτηρηθεί.

Η δεύτερη πρόκληση αφορά θέματα αυθεντικότητας και ιδιοκτησίας, όπως αυτά παρουσιάστηκαν στη σχετική ενότητα παραπάνω. Το DigiFolk στοχεύει στη συλλογή ιστοριών που δεν έχουν καταγραφεί προηγουμένως και συνεπώς δεν έχουν "χαρακτηριστεί" ως ιστορίες μιας συγκεκριμένης ομάδας. Πώς μπορούμε τότε να γνωρίζουμε ότι οι ιστορίες που συλλέγουμε είναι αυθεντικές ιστορίες αυτής της ομάδας;

Κατά την άποψή μας, οι προκλήσεις αυτές είναι κυρίως μεθοδολογικές και αφορούν τον τρόπο με τον οποίο συλλέγονται, επιμελούνται και μοιράζονται οι ιστορίες. Θεωρούμε ότι ένας τρόπος αντιμετώπισης και των δύο αυτών προκλήσεων είναι η καταγραφή της ιστορίας πίσω από την ιστορία στη φάση της συλλογής των ιστοριών και η διασφάλιση ότι οι πληροφορίες αυτές θα αποτελέσουν μέρος της επιμέλειας και της ψηφιοποίησης των ιστοριών στη συνέχεια.

Αυτό που μπορεί να κάνει η ιστορία πίσω από την ιστορία είναι να προσδιορίσει την ιστορία, η οποία μπορεί να έχει τη μορφή: (i) εξανθρωπισμός ενός υπερβολικού πρωταγωνιστή με την επισήμανση των χαρακτηριστικών του που μπορεί να συμβάλλουν στη δημιουργία στερεοτύπων και την εξήγηση του πώς προέκυψαν αυτά τα χαρακτηριστικά- (ii) παροχή ενός πλαισίου σχετικά με το πότε ειπώθηκε η ιστορία και σε ποιον, ώστε να προφυλαχθεί από τη διαμόρφωση αρνητικών πεποιθήσεων για την κοινότητα που τις μοιράζεται (π.χ, ότι είναι οπισθοδρομικές), (iii) αναγνώριση του πώς η ιστορία θα μπορούσε να υπάρχει σε διαφορετική εκδοχή σε άλλες πολιτισμικές ομάδες με τις οποίες η δική τους ομάδα έχει ιστορικά αλληλεπιδράσει, (iv) επισήμανση του γιατί η ιστορία αυτή είναι σημαντική για την ομάδα που τη μοιράζεται αυτή η επισήμανση βασικών αξιών της ομάδας.

Θεωρούμε ότι η ιστορία πίσω από την ιστορία μπορεί να φιλοξενηθεί με τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας. Αυτό σημαίνει ότι ο ψηφιακός κόσμος, εκτός από προκλήσεις, μπορεί επίσης να προσφέρει ευκαιρίες για την αποχρωματισμό των ιστοριών που μοιράζονται στο πλαίσιο αυτού του έργου.

Αναφορές

- Anderson, R. W. (1999). Θρησκευτικές αφηγήσεις στην Ιαπωνία. Στο M. R. MacDonald (επιμ.), *Παραδοσιακή αφήγηση σήμερα*: (σσ. 114-118). Fitzroy Dearborn.
- Adichie CN (2009, Ιούλιος). Ο κίνδυνος μιας μόνο ιστορίας [αρχείο βίντεο]. Διαθέσιμο από: https://www.ted.com/talks/chimamanda_adichie_the_danger_of_a_single_story
- Amour, M. (2003) Σύνδεση των παιδικών ιστοριών με την παιδική λογοτεχνία: Early Childhood Educational Journal, 31(1), 47-51.
- Angelides, P. & Panaou, P. (Ed.). (2012). *Ευρωπαϊκά λαϊκά παραμύθια για την κινητικότητα: Μια συλλογή παραδοσιακών ιστοριών με ταξιδιωτικούς χαρακτήρες*. Πανεπιστήμιο Λευκωσίας.
- Arzoz, X. (2015). Ο αντίκτυπος της γλωσσικής πολιτικής στην αναζωογόνηση των γλωσσών: Η περίπτωση της βασκικής γλώσσας. Πολιτιστικές και γλωσσικές μειονότητες στη Ρωσική Ομοσπονδία και την Ευρωπαϊκή Ένωση. *Συγκριτικές μελέτες για την ισότητα και τη διαφορετικότητα*, 315-334.
- Azunonye, C. (1999). Η ιστορία δημιουργίας των Dogon. Στο M. R. MacDonald (επιμ.), *Παραδοσιακές αφηγήσεις σήμερα*: (σσ. 41-53). Fitzroy Dearborn.
- Bar-On, D., & Kassem, F. (2004). Η αφήγηση ιστοριών ως τρόπος επεξεργασίας δύσκολων συγκρούσεων: Η γερμανοεβραϊκή εμπειρία και η σχέση της με το παλαιστινιακό-ισραηλινό πλαίσιο. *Journal of social Issues*, 60(2), 289-306. <https://doi.org/10.1111/j.0022-4537.2004.00112.x>.
- Bar-On, D., Kutz, S., & Wegner, D. (Eds.). (2000). *Γεφύρωση του χάσματος: Storytelling as a way to work through political and collective hostilities*. Ίδρυμα Koerber.
- Bilali, R., & Vollhardt, J. R. (2013). Priming effects of a reconciliation radio drama on historical perspective-taking in the aftermath of mass violence in Rwanda. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49(1), 144-151. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2012.08.011>.
- Bilali, R. (2022). Καταπολέμηση του βίαιου εξτρεμισμού με αφηγηματική παρέμβαση: Απόδειξη από ένα πείραμα πεδίου στη Δυτική Αφρική. *Psychological science*, 33(2), 184-195. <https://doi.org/10.1177/09567976211031895>
- Braid, D. (1999). Οι ιστορίες μας δεν είναι μόνο για ψυχαγωγία: Ζωές και ιστορίες μεταξύ των περιπλανώμενων ανθρώπων της Σκωτίας. Στο M. R. MacDonald (επιμ.), *Παραδοσιακές αφηγήσεις σήμερα*: (σσ. 301-309). Fitzroy Dearborn.
- Bruner, J. (1991). Η αφηγηματική κατασκευή της πραγματικότητας. *Critical inquiry*, 18(1), 1-21.
- Brutschy, S. & Zachary, D. (2014). Marginalized Communities. In A. C. Michalos (Ed.), *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research* (σσ. 3771-3776). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_1725
- de Bruijn, A. (2019). Από την αντιπροσώπευση στη συμμετοχή: Επανεξέταση της διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής προσέγγισης των λαϊκών παραμυθιών. *Children's Literature in Education*, 50(3), 315-332. <https://doi.org/10.1007/s10583-017-9330-x>
- De Fina, A., & Perrino, S. (2019). Εισαγωγή. Αφήγηση ιστοριών στον ψηφιακό κόσμο. Στο A. De Fina & S. Perrino (Eds.) *Storytelling in the Digital World* (σσ. 1-8). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/bct.104.01def>
- Elbaz-Luwisch, F (2001). Η προσωπική ιστορία ως διαβατήριο: Η αφήγηση στην Παιδαγωγική των συνόρων. *Teacher Education*, 21 (1), σσ. 81-101.

- Falconi, E., & Graber, K. E. (2019). *Η αφήγηση ως αφηγηματική πρακτική: Ethnographic approaches to the tales we tell*. Brill.
- Frank, A.W. (2010). *Αφήνοντας τις ιστορίες να αναπνεύσουν: μια κοινωνικο-αφηγηματολογία*. University of Chicago Press.
- Fritzsche, P. (2001). Η περίπτωση της σύγχρονης μνήμης. *Journal of Modern History*, 73, 87-117. <https://doi.org/10.1086/319880>
- Garagozov, R. (2012). Τα δεινά ενώνουν τους εχθρούς; Αλληλεπίδραση αφηγήσεων, μνήμης, συναισθημάτων και στάσεων στη σύγκρουση του Καραμπάχ. *Dynamics of Asymmetric Conflict*, 5, 116-135. <https://doi.org/10.1080/17467586.2012.742954>.
- Garagozov, R. & Gadirova, R. (2019). Αφηγηματική παρέμβαση σε διαεθνοτικές συγκρούσεις. *Political Psychology*, 40(3), 449-465. <https://doi.org/10.1111/pops.12531>.
- Green, E. G., Visintin, E. P., Sarrasin, O., & Hewstone, M. (2020). Όταν οι πολιτικές ένταξης διαμορφώνουν τον αντίκτυπο της επαφής μεταξύ των ομάδων στις αντιλήψεις απειλής: μια πολυεπίπεδη μελέτη σε 20 ευρωπαϊκές χώρες. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(3), 631-648. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1550159>.
- Greitemeyer, T. (2011). Επιδράσεις των φιλοκοινωνικών μέσων στην κοινωνική συμπεριφορά: Πότε και γιατί η έκθεση στα μέσα ενημέρωσης επηρεάζει τη βοήθεια και την επιθετικότητα; *Current Directions in Psychological Science*, 20(4), 251-255.
- Hajisoteriou, C., Panaou, P., & Angelides, P. (2022). Ενδυνάμωση των παιδιών για να μιλήσουν και να δράσουν σε θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης: Η χρήση των λαϊκών παραμυθιών και της συνεργατικής αφήγησης ως εργαλεία κοινωνικής φαντασίας. *British Educational Research Journal*, 48(2), 253-271.
- Kaschl, E. (2003). *Χορός και αυθεντικότητα στο Ισραήλ και την Παλαιστίνη: Ο χορός και ο χορός στο Χαλάνδρι: Εκτελώντας το έθνος*. Brill.
- Kelman, Herbert C. (1998). Διαδραστική επίλυση προβλημάτων: Λύση Συγκρούσεων και η εφαρμογή της στη Μέση Ανατολή. *PS: Political Science & Politics*, 31(2), 190-198. doi:10.1017/s1049096500054238
- MacDonald, M. R. (1999). Πενήντα λειτουργίες της αφήγησης. Στο M. R. MacDonald (επιμ.), *Παραδοσιακή αφήγηση σήμερα*: (σσ. 408-415). Fitzroy Dearborn.
- Magos, K. (2018). "Τα λαϊκά παραμύθια του γείτονα": Ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας μέσω λαϊκών παραμυθιών και ιστοριών. *Bookbird: A Journal of International Children's Literature*, 56(2), 28-34.
- Malimabe-Ramagoshi, R. M., Maree, J. G., Alexander, D., & Molepo, M. M. (2007). Παιδική κακοποίηση στα λαϊκά παραμύθια της Setswana. *Early child development and care*, 177(4), 433-448.
- Manuel, P. (2006). Το έπος ενός τραγουδιού: συγγραφή και ιδιοκτησία στην περίπτωση της "Guantanamera". *Latin American Music Review/Revista de Música Latinoamericana*, 27(2), 121-147.
- Mar, R. A., & Oatley, K. (2008). Η λειτουργία της μυθοπλασίας είναι η αφαίρεση και η προσομοίωση της κοινωνικής εμπειρίας. *Perspectives on Psychological Science*, 3(3), 173-192. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6924.2008.00073.x>.
- McCubbin, J. (2010). Η πολιτική για την ιρλανδική γλώσσα σε ένα πολυεθνικό κράτος: ανταγωνιστικοί λόγοι για την εθνοπολιτισμική ένταξη και την ιδιοκτησία της γλώσσας. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 31(5), 457-478.

- Muhawi, I. (1999). Αφήγηση ιστοριών στην Παλαιστίνη. Στο Μ. R. MacDonald (επιμ.), *Παραδοσιακή αφήγηση σήμερα*: (σσ. 344-347). Fitzroy Dearborn.
- Murrar S., Brauer M. (2018). Η ψυχαγωγία-εκπαίδευση μειώνει αποτελεσματικά τις προκαταλήψεις. *Grounoyesp Processes & Intergroup Relations*, 21, 1053-1077. doi:[10.1177/1368430216682350](https://doi.org/10.1177/1368430216682350)
- Murrar, S., & Brauer, M. (2019). Ξεπερνώντας την αντίσταση στην αλλαγή: Χρήση αφηγήσεων για τη δημιουργία θετικότερων συμπεριφορών μεταξύ των ομάδων. *Current Directions in Psychological Science*, 28(2), 164-169. doi:[10.1177/0963721418818552](https://doi.org/10.1177/0963721418818552)
- Neumann, S. (1999). Παραδοσιακές αφηγήσεις σήμερα στην Ανατολική Βόρεια Γερμανία. Στο Μ. R. MacDonald (επιμ.), *Παραδοσιακή αφήγηση σήμερα*: (σσ. 234-238). Fitzroy Dearborn.
- Noyes, D. (2006). Η κρίση του Σολομώντα: Παγκόσμια προστασία της παράδοσης και το πρόβλημα της κοινοτικής ιδιοκτησίας. *Cultural Analysis*, 5(2006), 27-56.
- Ochs, E., & Capps, L. (1996). Αφήγηση του εαυτού. *Annual Review of Anthropology*, 25(1), 19-43. <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.25.1.19>.
- O'Rourke, B. (2011). Ποιανού είναι η γλώσσα; Αγώνες για την ιδιοκτησία της γλώσσας σε μια τάξη ιρλανδικής γλώσσας. *Journal of Language, Identity & Education*, 10(5), 327-345.
- Paluck, E. L., & Green, D. P. (2009). Μείωση των προκαταλήψεων: Τι λειτουργεί; Μια ανασκόπηση και αξιολόγηση της έρευνας και της πρακτικής. *Annual review of psychology*, 60, 339-367. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.60.110707.163607>
- Pappe, I. (2006). Η έννοια της γεφυρωτικής αφήγησης. *Ισραηλινές και παλαιστινιακές αφηγήσεις της σύγκρουσης: η διπλή έλικα της ιστορίας*, 194-204.
- Plummer, K. (1995). *Αφήγηση σεξουαλικών ιστοριών: Ισχύς, αλλαγή και κοινωνικοί κόσμοι*. Psychology Press.
- Raheja, G. G., & Gold, A. G. (1994). *Listen to the heron's words: reimagining gender and kinship in North India*. Univ of California Press.
- Senehi, J. (2002). Εποικοδομητική αφήγηση: Μια ειρηνευτική διαδικασία. *Peace and Conflict Studies*, 9(2), 41-63.
- Sokoli, R. (1999). Ο αλβανικός κόσμος στις ιστορίες του λαϊκού αφηγητή. Στο Μ. R. MacDonald (επιμ.), *Παραδοσιακή αφήγηση σήμερα*: (σσ. 181-184). Fitzroy Dearborn.
- Spagnoli, C., Cox, A. M., & Albert, D. H. (2003). Στα ίχνη του δικαστή Κουνελιού: Μοιραζόμενες ιστορίες από πρόσφυγες της Καμπότζης. Στο *The healing heart--communities: Storytelling to build strong and healthy communities* (σσ. 1-19). δοκίμιο, New Society Publishers.
- Sturm, B. (1999). Ανάλυση πέντε συνεντεύξεων με ακροατές ιστοριών για τον προσδιορισμό του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνονται την εμπειρία της ακρόασης. Στο Μ. R. MacDonald (επιμ.), *Παραδοσιακή αφήγηση ιστοριών σήμερα*: (σσ. 563-571). Fitzroy Dearborn.
- Sturm (1999). Η μαγεμένη φαντασία: Η δύναμη της αφήγησης να εισάγει τους ακροατές. *School Library Media Research*, 2(6), 1-21.
- UNESCO. 2003. Σύμβαση για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Παρίσι, 17 Οκτωβρίου. <https://ich.unesco.org/en/convention>
- Valentine, K. B. & Valentine, E. (1999). Αφήγηση ιστοριών στην ισπανική Γαλικία. Στο Μ. R. MacDonald (επιμ.), *Παραδοσιακή αφήγηση σήμερα*: (σσ. 230-233). Fitzroy Dearborn.
- West, C. (1990). Η νέα πολιτισμική πολιτική της διαφοράς. Στο Russell, F. et al: *Marginalization and Contemporary Cultures*. MIT Press.

- White, L. (1999). Βασικές αφηγήσεις και η ζωντανή προφορική παράδοση. Στο Μ. R. MacDonald (επιμ.), *Παραδοσιακή αφήγηση σήμερα*: (σσ. 185-189). Fitzroy Dearborn.
- Xue, M. M. (2022). Λαογραφία. Στο *Εγκυκλοπαίδεια της βίας, της ειρήνης και των συγκρούσεων, τρίτη έκδοση*. Academic Press.

Co-funded by the
European Union

Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παραγωγή της παρούσας έκδοσης δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου, το οποίο αντικατοπτρίζει τις απόψεις μόνο των συγγραφέων, και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν. [Αριθμός έργου: 2022-1-NL01-KA220-HED-000090175]